

In de kast

Toen Erik Hagen de bel hoorde gaan, stond hij geschrokken op en legde het boek, dat hij aan het lezen was – een geschiedenis van de Nederlandse Spoorwegen – op tafel neer. 'Daar heb je er weer een,' dacht hij, 'of is het Etta?' Hij hield zijn adem in en luisterde. Zijn buurman, Henk, een Drentse jongen, die medicijnen studeerde, kwam de gang op en trok de buitendeur open. Onder aan de trap werd iets gemompeld. Toen hoorde Erik, terwijl hij in wanhopige drift op zijn onderlip beet, dat Henk zijn naam uitsprak en daarna zei: 'Komt u maar boven. Ik zal hem even roepen.'

Erik vloekte binnensmonds. Hij nam het boek en smet het op bed. Onmiddellijk daarna pakte hij het weer en zette het tussen zijn andere boeken. Radeloos keek hij om zich heen. Waar naar toe? Hij zat gevangen. De deur kon hij niet meer uit, want dan liep hij het bezoek regelrecht in de armen. Er was alleen nog het raam, maar dat kon hij alleen met hulp van Henk openkrijgen. En wat dan nog? Er liep geen regenpijp langs het raam en hij zou nooit durven springen. Vijf meter scheidden de vensterbank van het harde trottoir, waar zich binnen een minuut tientallen mensen zouden verdringen om de plek, waar hij hulpeloos lag, beide enkels gebroken. Er was één schuilplaats in de kamer.

'Ik ben er niet, ik ben er niet, ik ben er niet,' fluisterde hij, alleen voor zichzelf hoorbaar, toen werd er geklopt.

'Bezoek voor je,' zei Henk.

Erik antwoordde niet. Voetstappen klonken op de trap. In de gang kraakte een plank onder Henks gewicht. Even later kraakte die plank weer: het bezoek was boven, naderde zijn deur.

'Gaaf u maar naar binnen,' zei Henk. 'Hij zal wel zo terugkomen.'

Erik liep op zijn tenen naar de kast, opende de deur, ging de kast in en trok de deur dicht, zo goed en zo kwaad als dat ging.

Langzaam en zonder een geluid te maken ging hij zitten. Hij kwam nogal ongemakkelijk terecht, boven op een paar schoenen, en zijn knieën

raakten de deur, hetgeen niet zonder gevaar was, want erg stevig zat die deur niet dicht. De harige stof van het bruine jasje, dat in de kast hing, kriebelde zijn rechterwang. Het was niet helemaal donker; er viel wat licht door het sleutelgat en door een kier bovenaan. Erik opende zijn mond om zo geruisloos mogelijk adem te halen. Het bezoek sloot de kamerdeur, deed een paar stappen de kamer in, wachtte even, deed toen nog een paar stappen en ging in de stoel bij de kachel zitten.

De brutaliteit, dacht Erik. De brutaliteit van de mensen. Hoe ze over je beschikken: over je tijd, je ruimte, je lichaam en je gedachten. Met één slag vernielen ze de glazen fles van eenzaamheid, die je zo voorzichtig om jezelf heen hebt geblazen, en ze weten het niet eens. Dat is het onverdraaglijke: hun stupiditeit. Brutaliteit zou makkelijker te verdragen zijn, want brutaliteit betekent in elk geval, dat ze het weten, en mensen, die iets weten, kun je bestrijden, maar tegen mensen, die niets weten, valt niet te vechten. Ik móet tegen Henk zeggen, dat hij de mensen niet maar zo binnen kan laten. Maar dat begrijpt hij niet. Hij komt uit de provincie en denkt dat alles mag in de stad. Nee, laat ik nuchter blijven: het heeft niets met zijn uit de provincie komen te maken. Het is iets van deze tijd. De mensen hebben geen manieren meer en ze zien neer op hen, die wel manieren hebben. In de kranten heet het, dat de jeugd tegenwoordig zo eerlijk is. Nu, misschien in zoverre, dat ze eerlijk voor haar botheid uitkomt. Maar zelfs dat is niet eens waar, want ze ziet haar botheid voor intelligentie aan. En ongemanierdheid voor eerlijkheid, dat alles aangevuurd door de kranten, die elke scheet, die de jeugd laat, in een flesje opvangen en als parfum aan de man brengen.

Wat maken mensen een lawaai als ze denken alleen te zijn! Erik Hagens bezoeker zuchtte, smakte, mompelde, kraakte, ritselde, trommelde, klakte met zijn tong en krabde zich god weet waar. Het is vast een dikke man, dacht Erik. Wie kan het zijn? Komt hij om geld (dat ik niet heb), om vriendelijke woorden (die ik niet voor hem over zal hebben), om een gunst (die ik niet kan verlenen) of om ruzie te maken (waar ik bang voor ben)? Het is onmogelijk om hem de deur te wijzen, want wie uit een kast komt, is alleen maar belachelijk. Zelfs voor een groot acteur zou het een hele toer zijn, waardig uit een kast te treden. De situatie is werkelijk onmogelijk en ik heb het aan mezelf te wijten, zoals altijd alles. Als hij tenminste maar met zijn poten van mijn rommel afblijft. Als hij nu maar niet in mijn papieren gaat snuffelen. Dan ziet hij mijn armoede. Mijn gebrek aan geestelijk vermogen, terwijl geestelijke welstand de enige ver-

ontschuldiging voor mijn materiële armoede zou kunnen zijn.

De geschiedenis van de spoorwegen was een verschrikkelijk saai boek, dat hij eens van een kennis cadeau had gekregen, toen er kans op was, dat hij in opdracht van de gemeente een historisch overzicht van de ontwikkeling van de Amsterdamse tram zou moeten schrijven. Maar er was niets van gekomen, want juist in de maand, dat Erik de opdracht definitief verstrekt zou worden, opende de minister van Financiën de Nederlandse schatkist en zag, dat de bodem bereikt was. De gemeenten konden zich geen extravagaties meer veroorloven en niemand – zeker Erik niet – kon ontkennen, dat een dik boek over de geschiedenis van de Amsterdamse tram een extravagantie was. Als de opdracht was doorgegaan, had hij geld genoeg gehad om met Etta te trouwen; sindsdien was hem nooit meer zoveel geld in het vooruitzicht gesteld.

Toen hij inzag, dat hij, tenzij er een wonder gebeurde, nooit geld zou bezitten, was hij mensen met geld gaan haten en minachten. Hij benijdde hen om de zekerheid, die het geld hun gaf, maar tegen Etta (de enige mens, tegen wie hij zich enigszins durfde uiten, ook al liep hij dikwijls met een grote boog om de waarheid heen) hield hij vol, dat hij zijn eigen onzekerheid en het daaruit resulterende gebrek aan geld als de enige, eerlijke levensmogelijkheid zag. Geld maakte corrupt.

‘Je kunt toch best onzeker zijn en toch geld hebben?’ zei Etta.

‘Nee, dat kan niet,’ antwoordde hij. ‘Geld verandert alles. Geld stompt af. Om onzeker te zijn heb je heel fijne voelsprietten nodig en het bezit van geld naait leren foedraaltjes om die voelsprietten en daardoor verlies je het contact met de onzekerheid.’

‘Maar waarom wil je per se onzeker zijn?’ vroeg Etta.

‘Ik wil het niet per se,’ zei hij. ‘Ik ben zo geboren. Daar kan ik niets aan veranderen.’

‘Jij bent ook naakt geboren,’ zei Etta. ‘Dat is nog geen reden om geen kleren aan te trekken.’

Hij klakte geërgerd met zijn tong en zweeg. Het lag op Etta's lippen om te zeggen: ‘Als je nou nog iets moois, iets waardevols maakte, dan had je een geldig excuus,’ maar ze vond het te wreed en omdat haar liefde voor Erik langzamerhand plaats had gemaakt voor een gevoel van medelijden, hield ze het voor zich. Ze vermoedde bovendien, dat hij wel wist, dat hij een slecht schrijver was, wiens talenten even armoedig waren als zijn manier van leven.

Sinds zij hun huwelijk voor onbepaalde tijd hadden moeten uitstellen, ging het niet zo goed meer tussen Etta en Erik. Niet alleen dat ze vaker ruzie hadden, maar ook waren die ruzies minder overkomelijk dan vroeger. Er was een element bijgekomen, dat nog het meest leek op een verbeterd onverschilligheid. Ze leverden achterhoedegevechten; de hoofdmacht van hun liefde had zich al lang teruggetrokken. Etta verweet Erik, dat hij nooit iets zei in gezelschap, waarop hij haar verweet, dat ze blijkbaar zo weinig van hem hield, dat ze niet eens de moeite nam zijn zwijgen te begrijpen.

'Goed, leg het me dan uit,' zei Etta.

'Ik geef niets om mensen,' zei hij. 'Ik geef wel veel om jou. Ik zwijg toch niet tegen jou?'

'Veel zeggen doe je niet,' zei Etta. 'Het is pijnlijk als er andere mensen bij zijn.'

'Pijnlijk voor wie?'

'Pijnlijk voor mij.'

'En waarom is het pijnlijk voor jou?'

'Zodra we onze hielen hebben gelicht, zeggen ze tegen elkaar: begrijp je nou, dat Etta aan die doofstomme blijft hangen?'

'O, dank je.'

'Ik zeg het niet. De mensen zeggen het.'

'De mensen, de mensen... hoe weet je eigenlijk wat de mensen zeggen?'

'Omdat ik hetzelfde zou zeggen, als ik niet toevallig met je ging.'

Ze kwam nog maar een paar keer per week en soms ook wel eens een ellendig lange week niet. In het begin had ze altijd een excuus: ze moest met haar ouders naar Antwerpen of ze had met griep in bed gelegen. Maar de laatste tijd voerde ze geen excuus meer aan en hij durfde er haar niet meer om vragen. Hij was bang dat ze zou antwoorden: 'Waar bemoei je je mee? We zijn toch niet met elkaar getrouwd!' Vroeger bezocht ze hem elke dag en ze nam altijd iets mee: een pond druiven, een pakje Chesterfield, het laatste nummer van *Arts* of een paar kleurige sokken, voorproefjes van hoe het zou zijn als ze getrouwd waren en geld hadden. In die tijd was er nog hoop, dat er een dag zou komen, waarop hij geld had, maar die hoop hadden ze nu beiden opgegeven en ze maakten er geen woord meer aan vuil. Eens waren ze vol goede moed geweest, tot er iets mis was gegaan: de gemeente had niet meegewerkt. Van zijn familie had hij geen cent te verwachten: zijn ouders hielden met moeite het

hoofd boven water, zijn grootvader leefde van Drees. En haar ouders, die wel geld hadden (haar vader importeerde radio- en televisietoestellen uit Duitsland), wilden geen enkele steun verlenen. Ze waren tegen hun verhouding, maar te modern om Etta de omgang met Erik te verbieden. 'Laat het maar uitzieken,' had haar vader gezegd. 'Op een dag ziet Etta zelf wel in, dat ze met die baardaap geen toekomst heeft.' Erik had geen baard, maar beide keren, dat hij, bij toeval, Etta's vader had ontmoet, was hij ongeschoren geweest.

Zoals gezegd, schrijftalent had hij bijna niet. Hij was een vlo, die van tijd tot tijd een speldenknopje bloed uit het grote lichaam van de kunst zoog. Van een groot dagblad had hij eens de opdracht gekregen een reportage te maken over de bloeiende blikindustrie. Hij was er wel voor betaald, maar de reportage, waar hij een week op had zitten zweten, was nooit geplaatst. Met Etta was hij een keer naar het cabaret van Wim Sonneveld gegaan; diezelfde nacht had hij twee liedjes geschreven, die hij een paar maanden later met een beleefd briefje terugkreeg: ongeschikt. Eén van die liedjes had hij later aan de AVRO verkocht, maar ze hadden hem nooit om meer gevraagd.

Waar hij van leefde? Hij kreeg wel eens een kort verhaal in een weekblad geplaatst of een paar gedichten in een van de minder exclusieve literaire tijdschriften. Een middelmatig groot reclamebureau liet hem van tijd tot tijd teksten schrijven voor haargroeimiddelen, ontlastingspillen of lijm. Meer dan honderdvijftig gulden per maand had hij nooit verdiend. Als hij erg omhoog zat, ging hij naar zijn grootvader, die meestal wel goed was voor een hoofdschuddend overhandigde rijksdaalder. Lukte ook dat niet, dan bleef hij op zijn kamer tot Etta kwam om hem tien gulden te lenen, waarvoor hij haar met een huilbui beloonde. Het enige waardoor hij zich onderscheidde van de meeste andere mislukkelingen was, dat hij wist mislukt te zijn en dat in buien van heel strikte eerlijkheid uitsluitend aan zichzelf weet en niet aan anderen. Als hij het goud van de werkelijkheid met zijn pen aanraakte, veranderde het in karton, dacht hij bitter.

Hij zat in de kast en voelde hoe hij overal kramp kreeg: in zijn kuit, zijn dijen, zijn rug en zijn nek. De bezoeker scheen zich nauwelijks te bewegen. Zo af en toe zuchtte hij en eenmaal had Erik hem een sigaret horen opsteken, maar hij snuffelde nergens in, of hij zou het gedaan moeten hebben met de geruisloosheid van mensen, die van je houden, en dat was natuurlijk uitgesloten.

Weer klonk de bel. De deur werd opengetrokken en door de kastdeur en de kamerdeur heen hoorde Erik Etta's heldere stem.

'Léon!' riep Etta verbaasd uit. 'Wat doe jij in 's hemelsnaam hier?'

'Ik zit op je vriend te wachten,' zei Léon. Hij was een lange, slanke jongen met de heel lichtbruine, bijna gele en naar het groezelige neigende huidkleur van mensen, die een gedeelte van hun leven in Indonesië hebben doorgebracht. Zijn haar, kortgeknipt en goed verzorgd, was blond, een schakering te blond, en zijn ogen waren landkaartblauw. Hij heette Leo Wagenmakers, maar sinds hij het society-nieuws voor het weekblad Bonte Mengeling schreef, had hij de naam van zijn moeder achter die van vader geplakt en ook zijn voornaam wat meer allure gegeven. Resultaat: Léon Wagenmakers de Wit. De manipulaties met zijn naam verrieden op welk vlak zijn ambities lagen. Hij wilde dat de mensen, die een naam hadden (zelf gemaakt of geërfd) hem als hun gelijke zouden erkennen. Evenmin als Erik Hagen kon hij schrijven, maar hij ging er niet onder gebukt, omdat hij op dat gebied geen enkele wens koesterde. Zijn rubriek vereiste trouwens geen journalistieke talenten. Je moest er alleen de namen van hen, die tot de society gerekend wilden worden, foutloos voor kunnen spellen. Hoewel hij de stof voor zijn rubriek hoofdzakelijk in Den Haag vond, woonde hij in Amsterdam, omdat hij, naar hij zei, de 'touch' met het werkelijke leven van alledag niet wilde verliezen. Zijn kleren waren Engels, zijn auto Frans en zijn schrijfmachine Italiaans. Hij droeg geen zegelring. Nu iedere Volkswagenbezitter een zegelring droeg, was het voornamer er geen te dragen.

Op een warme zomeravond in Scheveningen, een avond van open auto's, draagbare radio's en lege coca-colaflesjes, een avond van zeegeur en de schijn van boulevard-terrassen, had hij Etta ontmoet. Ze was met een vriendin, die zich echter bescheiden op de achtergrond hield, toen hij van zijn belangstelling voor Etta blijk had gegeven. Hij bracht hen 's nachts met de auto terug naar Amsterdam, waar ze woonden (toeval!) en toen hij afscheid nam wist hij ongeveer alles van Etta, wat er te weten viel. Hij wist dat ze niet 'vrij' was, maar uit de manier waarop ze over haar vriend sprak, leidde hij af, dat er weinig voor nodig was om haar aan die verhouding een einde te doen maken. Ze was mooi, goed opgevoed en haar ouders, hoewel naamloos, hadden geld. Met die gegevens viel het hem, nadat hij nog een paar keer met haar was uitgeweest (nu zonder vriendin), niet moeilijk om verliefd op haar te worden. Hij vroeg haar ten huwelijk en ze beloofde hem 'ja' te zullen zeggen, zodra

ze zich definitief van Erik had losgemaakt.

Het was oorspronkelijk zijn plan geweest, met een meisje van goede Haagse familie te trouwen (de dochter van een generaal of een ambassadeur), maar hij was intelligent genoeg om in te zien, dat een man, die niet zijn hele leven lang op zijn vingers getrapt wil worden, geen meisje moet trouwen dat zich, door haar afkomst, altijd een paar sporten hoger op de sociale ladder zal bevinden. Daarom prees hij het lot, dat Etta op zijn weg had gestuurd. Hij hoefde zich niet haar mindere te voelen en het feit, dat zij een vader had, die in radiotoestellen handelde, werd door haar jeugdige aantrekkelijkheid ruimschoots goedge maakt. En wat had hij haar niet veel meer te bieden dan Erik Hagen, die armoedig was geboren, armoedig zou leven en armoedig zou sterven! Cocktailparties en recepties, waar ze altijd de mooiste en de jongste zou zijn, stralend aan zijn zij van Engels tweed, een fonkelend glas in haar smalle hand, terwijl hij, al converserend met deze gewiekste diplomaat en gene beroemde toonkunstenaar, onopvallend zijn meeslepend werk deed. En later, als hij nog wat beter ingevoerd was, de invitaties: het jacht van de oliemagnaat in de Middellandse Zee, de villa in Italië van de sympathieke ambassadeur, het privé-vliegtuig van de vatenfabrikant. De wereld lag voor hen open, als de geschiedenis met Hagen maar eenmaal afgewikkeld was.

Hij zag, dat zijn onverwachte aanwezigheid in Eriks kamer Etta in verwarring had gebracht. Met overdreven voorzichtigheid trok ze haar jas uit en legde die, na even gearzeld te hebben, op het bed neer. Doorgaans hing ze de jas aan een knaapje in de kast, maar dat liet ze deze keer na, omdat het misschien wel kwetsend voor Léon zou zijn, als het al te duidelijk was, dat ze hier de weg kende. Ze schaamde zich. Ze had niet gewild, dat Léon ooit zou zien hoe armzalig en wanhopig de kamer was, waarin ze een groot aantal uren van haar leven met Erik had gedeeld. Ze was bang dat hij haar zou minachten, omdat ze dit zonder protest een tijd lang had aanvaard: het ijzeren bed, de wrakke stoelen en de wankelende tafel, de vlekken op het behang, de bedompte lucht en het bijna lege pakje goedkope shag, dat op de roestige kachelplaat lag.

'Maar wat wil je dan van Erik?' vroeg ze.

'Hem duidelijk maken, dat hij geen recht meer op je heeft,' antwoordde Léon. Zijn stem was laag en, als hij indruk wilde maken, hees. Toen hij Etta in Scheveningen had ontmoet, was zijn stem bijzonder hees geweest. Etta zweeg. Ze fronste haar wenkbrauwen en pulkte aan een knoop van haar jas.

'Ik heb je zo gevraagd het aan mij over te laten,' zei ze na een poosje. 'Je moet me de tijd gunnen. Zo makkelijk is het niet.'

'Je begrijpt niet wat ik doormak,' antwoordde Léon, terwijl hij met vinnige gebaren een sigaret opstak. 'Hij denkt nog steeds, dat je van hem bent en waarom zou hij dat niet denken? Je komt bij hem, je slaapt met hem, er is niets veranderd.'

'Ik kom veel minder bij hem dan vroeger,' zei Etta. 'En ik slaap ook niet meer met hem.'

'Waanzin!' viel Léon uit. 'Wat moet je hier anders doen?' Hij keek de kale kamer rond. 'In zo'n kamer kun je niets anders doen.'

Etta haalde haar schouders op. 'Ik wil het hem zelf zeggen,' zei ze. 'Dat ben ik toch wel aan hem verplicht.'

'Maar je zegt het hem niet. Het is bijna drie maanden geleden, dat je me hebt beloofd met hem te breken. Dat kan toch niet doorgaan op deze manier.' 'Je weet niet hoe moeilijk het is. Hij heeft niets, behalve mij. Hij is... hij is zielig.'

'Zielig!' herhaalde Léon driftig. 'Ik weet niet wie er zieliger is! Zielig! Goed: hij is zielig. Weet je wat je met zielige mensen moet doen, als je iets wilt bereiken? Die moet je van je af trappen, anders trekken ze je aan je benen hun eigen zieligheid in. Elke dag dat je hem in de waan laat, dat jij van hem bent, zak je een eindje dieper zijn zieligheid in, een eindje lager onder je stand, een eindje verder...' Hij zweeg abrupt, stond op en ging naast Etta op het bed zitten.

'Niet op mijn jas,' zei ze toonloos.

'Wees alsjeblieft niet boos,' zei hij. 'Je begrijpt toch wel, dat dit voor mij niet uit te houden is. Ik ben toch niet uit kwaadaardigheid hier naar toe gekomen? Uit liefde voor je, begrijp je dat niet?'

'Jawel,' zei Etta. 'Dat begrijp ik wel.'

Hij legde zijn arm om haar middel en kuste haar.

'Niet doen,' zei Etta. 'Niet hier. Dat kan niet.'

'Juist wel hier,' zei Léon hees. 'Om te bewijzen dat je niets meer om hem geeft.'

'Maar als hij thuiskomt...'

'Dan horen we hem vroeg genoeg.'

'Het bed kraakt zo. Als Henk ons hoort...'

'Op de grond dan.'

'Pas op, m'n jas valt.'

'Laat maar vallen.'

....

Later, toen ze weg waren gegaan, vond Erik een briefje op zijn tafel. 'Waar was je? Ik heb uren op je gewacht! – Etta.' Hij stak een lucifer aan en verbrandde het briefje. Daarna telde hij zijn geld. Het was bijna avond en bij het aarzelende licht van de schemering kostte het hem moeite, de centen van de kwartjes te onderscheiden. Eén gulden achtenzeventig. Sommige mensen begonnen met nog minder, dacht hij, en zijn nu rijk. Maar die mensen hadden een idee, hadden ergens talent voor. Hij rilde. Langzaam ging hij op de grond liggen en begon te huilen. Na een tijdje kalmeerde hij. Hij probeerde na te denken, maar er was niets meer om over na te denken. Nog even bleef hij liggen. Toen kroop hij op handen en voeten terug naar de kast.